

Handleiding – Waardenweegschaal

De tool Waardenweegschaal

Digitalisering heeft grote invloed op de samenleving, doordat digitalisering publieke waarden zoals privacy, autonomie en veiligheid kan beïnvloeden. Daarom is het belangrijk om met behulp van de Waardenweegschaal de effecten van specifieke projecten op publieke waarden in kaart te brengen en deze centraal te stellen in discussies over de vormgeving van een smartcityproject. Dit kan ook helpen om het gesprek met collega's over een smartcityproject te starten en het draagvlak van smartcityprojecten in te schatten. Daarnaast kan de Waardenweegschaal ook gebruikt worden als gespreksstarter vooraanvang van de 'MaatschappelijkeWaardeCalculator' waarin de maatschappelijk uitkomsten van het project berekend kunnen worden. Dit instrument kan met behulp van een interne procesbegeleider worden uitgevoerd.

De voordelen van de Waardenweegschaal

- De Waardenweegschaal helpt om binnen de organisatie het gesprek over een smartcityproject te starten.
- De Waardenweegschaal helpt om vroegtijdig zicht te krijgen op de mogelijke kansen en problemen rondom draagvlak.
- De Waardenweegschaal helpt om een smartcityproject vroegtijdig te evalueren.

Instructie gebruik van de Waardenweegschaal

Stap 1: Voorbereiding

Voor de voorbereiding van het project is het belangrijk eerst te bepalen welke publieke waarden (positief en negatief) van toepassing zouden kunnen zijn op je project. In het voorbeeld zijn waarden zoals privacy, autonomie, veiligheid en inclusiviteit opgenomen om het gesprek over de waarden die het project beïnvloed te starten. Maar het is ook mogelijk om via 'MentiMeter' de waarden aan te passen aan het specifieke smartcityproject (sluit indien mogelijk bijvoorbeeld aan bij de onderliggende visie of het programma dat verbonden is aan het project). Zie hieronder mogelijke waarden die centraal kunnen staan in een gesprek over je smartcityproject.

- Privacy
- Menselijke autonomie
- Menselijke waardigheid
- Rechtvaardigheid
- Inclusiviteit
- Burgerbetrokkenheid
- Transparantie
- Duurzaamheid
- Veiligheid

Voor meer informatie en een overzicht van waarden zie het rapport:

- o Rathenau Instituut: Opwaarderen – Borgen van publieke waarden in de digitale samenleving (2017)
- o Universiteit Utrecht: Code goed openbaar digitaal bestuur (2021)

Stap 2: Organiseer een bijeenkomst

Ambtelijke en bestuurlijke collega's kunnen worden uitgenodigd om mee te denken over het smartcityproject. De deelnemers van de sessie wordt gevraagd om individueel verschillende stellingen over de waarden in te vullen via de 'MentiMeter'. Belangrijk is ook om tevoren na te gaan of alle deelnemers een gemeenschappelijke definitie hebben van de verschillende waarden die van toepassing zijn bij het project. En om, wanneer dit niet zo blijkt te zijn, eerst samen een definitie vast te leggen en te bepalen hoe de waarden verbonden zijn aan het project. Dan is het vertrekpunt voor alle deelnemers hetzelfde.

Per waarde vullen de deelnemers individueel een score op twee stellingen in:

- De invloed op de waarde is negatief of positief
- De waarde is minder of meer belangrijk

De antwoorden van de groep verschijnen, nadat iedereen de stellingen heeft ingevuld, op de weegschaal en geven aan wat belangrijke onderwerpen van gesprek zullen zijn bij de verdere uitwerking van het project.

Tip: Door met de muis over de bolletjes te bewegen kan je zien hoe groot de spreiding is tussen de antwoorden die gegeven zijn.

Stap 3: Discussieer over de uitslag

Vervolgens is het belangrijk om te reflecteren op de uitslag. Vragen die daarbij bijvoorbeeld centraal kunnen staan zijn:

- Wat vinden we belangrijke waarden rondom dit project?
- Zijn we het met elkaar eens over de waarden die worden gecreëerd of juist in het geding zijn door het project?
- Welke acties moeten ondernomen worden om de meest kritische waarden die in het geding zijn beter te waarborgen binnen het project?

Voorbeeld gebruik van de Waardenweegschaal

Om de loopstromen in een druk winkelgebied te kunnen monitoren en bijsturen is het nodig om registratietechnologie te gebruiken, zoals camera's en sensoren. Daarbij wordt er met name rekening gehouden met rolstoelgebruikers die op drukke zaterdagen niet door het centrum kunnen bewegen. Als het erg druk is in de winkelstraat kan de straat door de politie worden afgesloten of kunnen via borden alternatieve routes worden aangeboden. De politie handhaaft dit beleid.

De waarden 'privacy' en 'autonomie' zijn hier de kritische waarden van het project, wat zal blijken uit de Waardenweegschaal. Daarentegen zouden een tweetal publieke waarden sterk gebaat kunnen zijn bij een betere spreiding van de bezoekers over de ruimte en in de tijd:

- Veiligheid: gebruikers van de openbare ruimte raken niet in de knel in de mensenmassa
- Inclusiviteit: rolstoelgebruikers kunnen zich ook op drukke uren nog gemakkelijk door de ruimte te bewegen.

De vraag waar een discussie over gevoerd moet worden is nu: hoe brengen we de kritische waarden in evenwicht met de bovengenoemde publieke waarden? Welke maatregelen zijn er eventueel mogelijk om het negatieve effect van de kritische waarden zoveel mogelijk weg te nemen?